

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN AAN SELMA LAGERLÖF

Selma Lagerlöf.

I.

Zweden kennen is Zweden liefhebben! Dat zullen allen met mij eens zijn, die de klare luchten, de lieflijke meren, de geheimzinnige bosschen, de poëtische rivieren, de machtige bergstroomen, de schilderachtige boerenwoningen, de kleurige kleederdrachten van dat land kennen. En bovenal zal hij het met mij eens zijn, die voelt hoe de sage en het sprookje leven in dat geheimzinnige, dikwijls melancholieke land met zijn eenzame uitgestrektheden. „God heeft ons gezegend met een heerlijk, uitverkoren land,” schreef Dr. Afzelius, de groote Zweedsche sagevorschcr, „de lente is in het Noorden heerlijk frisch groen en vol rijk leven, onze zomer- en herfstzon is mild en vruchtbaar makend.”

Is het wonder, dat er buitengewone dingen verteld worden in de oude sagen van zulk een land, dat in de allervroegste tijden genaamd werd Asagård of Godenland? Wil men het land echter genieten in al zijn bekoorlijke schoonheid, zijn poëtische verhevenheid, dan moet men het aanzien met die oogen, als waarvan Selma Lagerlöf spreekt aan het slot van haar Christuslegende: „de Heilige Nacht”: „het zit niet in maan of zon, noch in kaarsen of lampen, maar men moet oogen hebben die Gods heerlijkheid zien.” Heeft men dat, en weet men iets meer af van

de mentaliteit der Zweden, dan valt er on-eindig veel te genieten.

Dan begrijpt men het werk van Selma Lagerlöf, die men de personificatie kan noemen van Zweden en in 't bijzonder van haar schitterend mooie provincie Värmland, eerst volkomen.

En wanneer men van het plaatsje Sunne per auto steeds dieper Värmland ingaat in de richting van Mårbacka, het ideale landgoed van Selma Lagerlöf, dan komt men zoo langzamerhand in de ware sfeer om land en volk te begrijpen. Eerst gaat het langs onafzienbare korenvelden en akkers, omzoomd door hooge heuvels, en dicht met beuken- en berkenbosschen begroeid, dan over smalle, hobbelige paden de geheimzinnige bosschen zelf in. Beren, zooals vroeger, treft men er nu niet aan, maar des te meer herten, vossen en roofvogels. Zoo schaarsch als het land meer naar het Noorden toe met menschen bewoond is, des te overvloediger huizen de dieren in de bosschen.

Is het wonder, dat de stille bewoners dier eenzaamheid de geheimzinnigheid dier natuur beter verstaan en dieper aanvoelen, dan zij, die te midden van het drukke menschengewoel wonen? Dat de boschelfen en kabouters hun kameraden zijn, dat de spookgeschiedenissen er overal rond verteld worden, dat zij vossen- en berenverhalen weten te vertellen, waar stadsmenschen geen begrip van hebben, dat ze verstaan de stemmen in de suizende boomtoppen en in de klaterende beken, dat zulk een land overrijk is aan sagen en sprookjes? Dat de natuurgeesten in de verbeelding van het volk leven, waarvan Selma Lagerlöf zelf een ware, zuivere loot is, wier ziel diep wortelt in de bodem van haar land, dat zij er niet van te scheiden is?

„Zweden, gij land van diep gevoel, van hartroerende liederen, land der helder stroomende rivieren,” aldus bezingt Andersen het, „waarop de wilde zwanen zingen in het schijnsel van het Noorderlicht, naar u willen wij vliegen met de ooievaar en de zwaluw, met de rusteloze zeemeeuw en de wilde zwanen.”

Gaat ge met met mij naar dat heerlijk land, een bezoek brengen aan Selma Lagerlöf, eerst in den zomer, bij klare, zonnige lucht, en later nog eens in den winter bij sneeuw en ijs?

Het is mij onvergetelijk, dat eerste bezoek te

Mårbacka.

Mårbacka (later zijn er vele nog op gevolgd). Reikhalzend zag ik gedurende mijn lange rit per auto vanaf Sunne uit naar het landgoed van Selma Lagerlöf, dat daar zoo eenzaam, in een prachtige natuur ligt. Dat Mårbacka, dat, zooals Selma Lagerlöf mij vertelde, oorspronkelijk slechts een melkerij was van een der grootste boerenhofsteden, die ten westen van het dal aan het Löfven- of Trykkemeer lag. En er moet eertijds, vertelt Selma Lagerlöf zoo graag verder, een herder geweest zijn, die aan het stukje grond aan de heuvelachtige landweg van Asberg, waar hij zijn vee en paarden weidde, den naam Mårbacka (Moerasheuvel) gegeven heeft. De melkerij bracht langzamerhand zoo veel op, dat zij een zelfstandig bezit werd. Later werden er door de latere eigenaars allerlei bijgebouwen aan toegevoegd, het werd zodoende een welvarende hofsteê en de bewoners leefden er in welstand.

In het begin der 17de eeuw nam de jeugdige predikant, genaamd Morell, er zijn intrek, en de boeren van het plaatsje Emteröik, waartoe de landhoeve behoorde, waren wat blij, dat zij nu een eigen predikant hadden. Later trouwde een der dochters van Morell met den beroemd geworden predikant Lyselius en de dochter van dezen met den predikant Wennerwik, overgrootvader van Selma Lagerlöf. Deze liet een moestuin op Mårbacka aanleggen, liet vruchtboomen planten en een groot rozenperk aan de overkant van het huis aanleggen. Langzamerhand werd het huis vergroot, er kwam een verdieping op, er werden stallen gebouwd, zoodat het een voorname hoeve werd.

En nu heeft Selma Lagerlöf, nadat ze besloten was Mårbacka niet alleen 's zomers, maar het geheele jaar door te bewonen, het laten vergrooten en verfraaien tot een deftig,

men kan wel zeggen, paleisachtig heerenhuis.

Het landgoed ligt daar zoo rustig en statig in groote eenzaamheid, waar binnen Selma Lagerlöf als een groote, sterke geest haar eigen omgeving scheidt, en in eigen sfeer weet te bouwen. Het is er zoo weldadig stil, en wat weet de bewoonster alles ongestoord te houden, wat is men gelukkig op Mårbacka, wat weet zij onwillekeurig steeds het beste op te wekken in haar huisgenooten en omgeving, wat straalt zij een koesterende goedheid en zachtheid uit! Wat is zij eenvoudig, de groote vrouw, die aan drie universiteiten tot doctor honoris causa in de letteren is benoemd, die de Nobelprijs ontving, is benoemd tot lid der Zweedsche academie, als eenige vrouw van de achttien leden, die . . . maar ik wil bij al die onderscheidingen niet langer stilstaan, zij zelve zou het niet prettig vinden. Liever wil ik deze woorden van haar aanhalen: „slechts wanneer wij deemoedig zijn en dankbaar aan God kunnen we iets bereiken.”

Dat zijn woorden om mee te nemen in heel ons verder leven!

Een der grootste genoegens van Selma Lagerlöf is wel om haar gasten haar koestal te laten zien, daar is ze echt trotsch op, en ze heeft haar veertig koeien de prachtigste namen gegeven: Juliroos, Maanroos, Kerstroos, allemaal rozen, zoodat we de koestal van Mårbacka wel een rozarium zouden kunnen noemen. De koestal is, evenals de paardenstal, door haar Vader gebouwd.

Op een mooie dag in September reden wij om drie uur uit en troffen al dadelijk in de oprijlaan een wonderlijk uitzierend gezelschap,

Het nieuw opgebouwde Ekeby.

dat Selma Lagerlöf haar opwachting maakte. Het bleken Laplanders te zijn in hun nationaal kostuum, die haar in hun eigenaardig Laplandsch-Zweedsch begroetten. Na dit korte oponthoud ging het naar Rottneros, om de wederopbouw van het voor enkele jaren door kortsluiting totaal afgebrande Ekeby te zien.

Alleen de cavaliervleugel is gespaard gebleven, omdat die zich aan de overkant van de landweg bevindt. Zij is niet, zoals men denken zou, een zijvleugel van Ekeby, maar een apart staand huis.

Het was een prachtige tocht langs het Löfvenmeer met al zijn herinneringen, in de richting van Torsby, langs Stopafors, het eenvoudige landhuis, waar Gösta Berling na zijn huwelijk met de jonge, van graaf Dohna gescheidene vrouw woonde, (onze koningin heeft bij haar verblijf in Zweden ook dit Stopafors bezichtigd), tot aan Tosseberg Klätt (in de Gösta Berling-sage de Gurlitta Klätt), waarin volgens de overlevering een beer huisde, die alleen door een zilveren kogel gedood kon worden.

Merkwaardig was het te zien hoe de onafzienbaar lange houtvloten zich voortbewogen over het Löfvenmeer, en langs de houtzagerijen aan het meer te rijden, waar de boomstammen, die door de Klar-elf van uit het Noorden in Zuidelijke richting in haar stroom meegenomen worden, voorzien van het speciale merk van elke houtzagerij, daar ingehaald en keurig in een mooi figuur vastgelegd worden. Nog ging het langs het prachtige Rottneer, op den bodem waarvan de Steen ligt, waarvan Selma Lagerlöf zoo prachtig vertelt in haar kerstverhaal: „De Steen in het Rottneer”, en waarvan het water niet minder diepblauw is dan dat aan de Riviera. Daarna ging het door de oneindige bosschen, waarin wij het geluk hadden een eland te zien, die deed herinneren aan Grauwvel uit haar aandoenlijke verhaal van Grauwvel en Karr, uit Nils Holgersson, terug over Sunne met het liefelijke witte kerkje van Bro, zooals het heet in de Gösta Berling-sage, naar Mårbacka. In het Löfvenmeer zagen we de beide bootjes, de Gösta Berling en de Selma Lagerlöf, die driemaal per dag elk van het eene eind naar het andere over het meer gaan en elkaar in het midden daarvan bij Sunne ontmoeten. Het was wel eigenaardig de stuurliu van beide bootjes te zien, die over hun blauw wollen trui een witte band droegen met de namen van Selma Lagerlöf en Gösta Berling.

Het bootje de „Gösta Berling”.

Al dadelijk zagen wij, Mårbacka naderend, en de oprijlaan inrijdend, een drom van toeristen door den tuin wandelen, die uit ongeveer veertig auto's, die op haar terrein willekeurig parkeerden, gestegen waren. Men heeft geen begrip van de massa's reizigers, die jaarlijks het land van Gösta Berling bezoeken. Het vorig jaar o.a. zijn er 8000 geweest, waarvan het grootste deel een bedevaart naar Mårbacka maakten.

Wanneer de lange, lange donkere winter eindelijk voorbij is, en het groen begint uit te komen, dan wordt, geen wonder, het midzomerfeest ook op Mårbacka met uitgelaten vreugde gevierd. De Meistang wordt met bloemen en linten versierd en de oude volksdansen worden er, begeleid door de oude volksmelodieën, onvermoeid omheen gedanst. Men geniet de heerlijke vrijheid buiten in de natuur weer. Maar, voor de eigenares van Mårbacka is die vrijheid nu niet zoo heel groot, want, tegelijk met de intree van de zomer, komen in file de auto's met toeristen aanrijden! Men wil toch Selma Lagerlöf zien en kieken, om haar is men toch hier gekomen, en, nauwelijks verschijnt ze in de veranda voor het huis, om van het buitenzijn te genieten, of daar opeens worden de kiektoestellen op haar gericht. Men heeft wel een ketting gespannen om het huis op zulk een afstand, dat opnamen eigenlijk niet mogelijk zijn, maar . . . stoort men zich aan die ketting? Bij tientallen stapt men er overheen of kruipt er onderdoor; men weet er wel raad op. Ondertusschen verschijnt een groep schoolkinderen, die willen ook, o zoo graag, de schrijfster van Nils Holgersson zien en als het kan spreken. Nauwelijks zijn ze binnen, of daar gaat de telefoon in de hal, een directeur van een zangvereniging kondigt aan, dat hij met zijn koor van honderd zangers

over een paar uur Selma Lagerlöf een serenade komt brengen. Dat bericht brengt bij alle waardeering toch wel eenige consternatie. Men wil den vriendelijken zangers toch koffie en broodjes aanbieden. Er wordt om de laatsten naar Sunne getelefoneerd, en het geheele keukenpersoneel van Mårbacka wordt aan het werk gezet om koffie te maken. Daar belt Karlstad op, de hoofdstad van Värmland: over drie dagen komt de gezant uit Letland de schrijfster een decoratie brengen, die uit Tsjecho-Slowakije haar een vertaling aanbieden van haar roman Anna Svärd, gebonden in blauwe zijde, waarop met gele zijde, de Zweedsche kleuren, door eenige dames uit dat land de titel is geborduurd. De gezanten zullen begeleid zijn van hun dames; de secretaris van de Fransche legatie komt mee, om hulde te brengen aan de groote schrijfster en ook de consul-generaal van Letland en Finland. Als de ontvangdag is aangebroken, is het weder op Mårbacka alle hands on deck. Het hooge gezelschap zal het noenmaal blijven gebruiken, en er worden koks ontboden uit Sunne voor de beroemde hors-d'oeuvre, die uit niet minder dan 26 gerechten bestaan zal.

De gastvrouw heeft haar gasten aan tafel in het Fransch en Duitsch toe te spreken, wat ze buitengewoon mooi, iets sympathiek-verlegen doet.

Zoo stroomt het van alle kanten naar haar toe gedurende de zomervacantietijd. Op 5 Juli

van datzelfde jaar heeft Selma Lagerlöf bezoek gehad van den kroonprins en de kroonprinses van Zweden met gevolg, die haar de bijzondere eer aandeden bij haar het middagmaal te gebruiken op hun officiële reis door de provincie Värmland.

Zoo vergaan de drukke zomermaanden. Tegen zes uur ongeveer houdt de stroom van bezoekers op. Oef! dat is vermoeiend geweest. En we dreutelen rustig de moestuin door, bekijken de vruchten, vooral de appels worden nauwkeurig nagezien. Selma Lagerlöf zal ze later, voor zoover dat gemakkelijk gaat, zelf plukken. Peren willen er niet goed heelemaal rijp worden, wel frambozen en kruisbessen, en we wandelen het boschje achter de moestuin eens door, waar Selma Lagerlöf op haar 15de jaar haar eerste gedichtje maakte tot haar niet geringe verrukking, dan de groote weg een eindje op tot aan de „Ruststeen“, waar „mijn Grootmoeder haar geluk vond, omdat zij op die plek door mijn Grootvader, Daniël Lagerlöf, ten huwelijk werd gevraagd“, en dan langs het huisje waar Hans Anderson, de ongelukkige „keizer van Portugal“ woonde, terug naar huis, steeds op de voet gevolgd door Liss, de trouwe Schotsche herdershond.

Tot slot van den dag een spelletje Patience en dan ter ruste na een veelbewogen dag.

Later hoop ik u een winterdag op Mårbacka te beschrijven, met al de intimiteit daarvan.

CHRISTINE DOORMAN.

portretje

Ze is klein, en ze loopt een beetje krom. Haar grote schoenen krullen om aan de punten, en haar zwarte mantel is van een onheuglijke mode. Ze sloft 's morgens in de donkerte al langs de straat, met haar pakje in courantenpapier onder de arm; en 's avonds, als de lantarens aangaan, sloft ze nog ergens aan 't andere eind van de stad langs de huizen. Ze is zwijgzaam, en stipt als een klok. Onder de zwarte mantel zit een oude japon, zoals niemand die meer draagt, en in het krantenpapier zitten een schort en een paar pantoffels. Zij is altijd de eerste, die binnenkomt, en de laatste, die weggaat, in de grote paleisachtige kantoren en banken. De aardige knappe kantoorjuffertjes lachen een

beetje om haar, en doen ook wel eens medelijdend-vriendelijk. — Zij dweilt. Zij dweilt kilometers gangen, zij boent hectaren vloer, haar leven lang. Zij kruipt haar dagen door op de knieën, zonder opzien. Zij zingt nooit, als de jonge werksters, met haar zijden kousen en flodderjurken. Zij zwijgt, en dweilt, en boent. — Tot ze op een dag niet meer verschijnt. Zij is dood, en de mensen zeggen: Hé! Alsof zij er nooit over nagedacht hebben, dat zij ook wel eens sterven kon. Er komt een jonge werkster bij, dat is heel eenvoudig. Maar de gedweilde gangen zijn voortaan groezelig, en de vloeren worden nooit meer heelemaal blank.

RIE VAN R.

132